

JASKATV UOĐA MA NŊNÁ: SEX Y SÁPMI

ETTER STILL HETEN – BREAK ING THE SILENCE

Dávvet Bruun-Solbakk
Erika Stöckel
Gjert Rognli
Hilde Skancke Pedersen
Iver Jåks
Máret Ánne Sara
Outi Pieski
Rose-Marie Huuva
Rönn Zakrisson
Sáminuorra
Suoma Sámedikki nuoraidráđđi

Ellen Berit Dalbakk
Helena Partapuoli
Ina-Theres Sparrok
Jannie Staffansson
Jenni Laiti
June Gerd Annmette Johnsen
Lene Cecilia Sparrok
Merethe Kuhmunen
Siri Broch Johansen
Sunna Nousuniemi

Buvttadeaddji/Produsent/Producer: Ellen Berit Dalbakk

SUOIDNEMÁNU 15. BEAIVVIS ČÁKČAMÁNU 4. BEAIVÁI
15. JULI–4. SEPTEMBER
JULY 15–SEPTEMBER 4

DAVVI ÁLBMOGIID GUOVDDÁŠ
SENTER FOR NORDLIGE FOLK
CENTER OF NORTHERN PEOPLES

RIDDU RIDĐU 2021

Seksualitehta (~ seksuálavuođa) sátnegirji 2019
Suoma Sámedikki nuoraidráđđi

Seksualitehta (~ seksuálavuođa) sátnegirji (Ordbok for seksualitet) 2019
Det finske Sametingets ungdomsråd

Seksualitehta (~ seksuálavuođa) sátnegirji (Dictionary for sexuality) 2019
The Finnish Sámi Parliament's Youth Council

CIHPPAOAIVI

VILGESGOLGAN ČOARBBEALDEAHKIT

GIHTII GEASAŠEAPMI

EARÁSEKSUÁLAOLMMOŠ

Cihppaoaivi (~ návle-) dárkkuha penisa oaivvi. Guovdu cihppaoaivvi lea gožžoari (~ gužža-) ráigi, mas gožža ja siepmangolggus golggjiddit olggos. Cihppaoaivi lea dávjá dovdohearkkes sáđji.

Čoarbbealdeahkit birastahitet čorbbealiid ealániid, dego cissaoari, cinni (~ cinná ~ cincu) ja bahtačoali. Daiguin doalahallojuvvo cissa ja baika.

Earáseksuálaolmmoš (Earásohkabealle-) dárkkuha olbmo, gii sáhtta muosáhit iežas seksuálaheapmen, mángga- dahje earáseksuálaš. Son eallá dievdovuoda ja nissonvuoda ráji alde, daid gaskkas dahje olggobealde.

Gihtii geasašeapmi (~ geassin) lea synonyma iešduhtadeapmái (onaniijai). Dat lea seksuála návddašeami addin alccesis ovdamearka dihte goruda ja sohkaealániid guoskkahallamiin.

Vilgesgolgan lea vilges golggus, mii golgá cinni šliiveasis ja goattočeabeha rávssáin. Dat veahkeha doallat cinni šliiveasi ortnegis ja dearvvašin.

DÁL MII CUVKET JASKATVUOĐA LOAHPA-LAČČAT. Eat go mii beare daga dan? Gaskkohagaid jurddašan ahte dat lea ná álki. Muhto miiba álggahit álggu rájes, ja geahččat dan girjás ja herves Sámi mii mis lea! Dan Sámi gos buohkain lea seamma árvu; olbmui ja luonddus, beroškeahtá das makkár rumaš, sohkabealli ja seksualitehta iešgudesse leačča.

Muhto ii dat leat nu álki. Mii eat álgge álggu rájes. Mis lea juo historjá, mas leat čiekŋalis čuovvumušat. Historjá, masa gullet koloniseren, internaliserejuvvo rasisma, heteropatriarkáhta ja veahkaváldi. Ovtta lea čuvvov nubbii. Njozet muhto sihkkarit, sohkabuolvvaid mielde, leat vahágahtti struktuvrrat bohciidan. Vearrámus dáhpáhusain leat illastankultuvrrat beassan áhtahuššat ja normaliserejuvvot mángga sajis Sámis.

Dáinna vuosehusain mii sávvat rahpasat ságastallama rupmaša, sohkabeali ja seksualitehta birra – min iežamet kultuvrra ja historjja vuolggasajis. Makkár guottut mis leat dál? Makkár guottuid mii sihtat fievrridit viidáseappot dálá nuoraide ja boahttevaš buolvvaide? Dál mii eallit dakkár áiggis goas ságastallojuvvo rahpaseappot ahte rahpaseappot rupmaša, sohkabeali ja seksualitehta birra. Vásihan ahte dáid fáttáid birra ságastallojuvvo rahpaseappot maid Sámis. Mis leat goit muhtun hástalusat mat dagahit ságastallama váttisin, ja muhtumat dain leat mánggadáfogat, sivas go dain leat maid posiitivvalaš ja dehálaš bealit. Soga nana mearkkašupmi. Smávva báikkit. Giella mii govvida luonddu hui dárkilis tearpmaiguin, muhto mii lea hui geaffi go galggašii govvidit seksualitehta. Nana sámi nissonolbmuid ipmirdit. Boazodoalu machokultuvra. Oskkoldat. Váilevaš máhttu; stuorraservodagas sápmelaččain, sámi servodagas mánggabealattuodas. Go noaidevuohta geavahuvvo uhkádušsan. Vai ceavzzášii eamiálbmogin de lea dat dávjá sámi álbmogii mearkkašan kollektiivvalaš rahčamiid oinnolaš ja konkrehta áššiiide nugo eatnamiidda, čázadagaide, ealáhusaide ja gillii. Ii leat báhcán áigi eaige návccat individuelle ja olbmuid gaskasaš diliid čalmmustahttit.

Dáidda sáhtta leat reaidu álggahit dán ságastallama. Dáiddárat, geat leat mielde dán vuosehusas, lahkonit rupmaša, sohkabeali ja seksualitehta iešgudet vugiin ja iešgudet mediaid bokte. Mii sihtat vuosehit sihke humora ja duođalašvuođa. Vuosehusa sisttisoallá jienaid, video, tevnnegiid, collage, fotografijaid, teavsttaid, installašuvnnaid, duoji, bácciid, grafihka ja sániid. Sámi dáiddáriid ođđa ja ovddeš duojit. Vuosehusa tihtela, *Jaskatvuođa manjá*, leat luoikan Mari Boines ja su vuosttas skearrus, mii almmustuvai jagis 1985. Giitu dutnje, Mari, go it lean jaskat.

Mun háliidan ahte mu ovttajahkásaš bátrnáš beassá šaddat bajás rabas ja siskkildeaddji Sámis.

Dál mii cuvket jaskatvuođa loahpalaččat.

NÅ BRYTER VI TAUSHETEN FOR GODT, DERE. Skal vi ikke bare gjøre det? Av og til tenker jeg at det er så enkelt. La oss starte på begynnelsen og se det mangfoldige og herlige Sápmi vi har! Det Sápmi hvor alle har like stor verdi; mennesker og natur, uavhengig av kropp, kjønn og seksualitet.

Men det er ikke så enkelt. Vi starter ikke på begynnelsen. Vi har allerede en historie, med dyptgående konsekvenser. En historie av kolonisering, av internalisert rasisme, av heteropatriarki, av vold. Det ene har fulgt det andre. Sakte men sikkert, gjennom generasjoner, har skadelige strukturer oppstått. I de verste tilfellene har overgrepskulturer fått vokse fram og blitt normaliserte flere steder i Sápmi.

Med denne utstillinga ønsker vi å bidra til en mer åpen samtale om kropp, kjønn og seksualitet – med utgangspunkt i vår egen kultur og historie. Hvilke holdninger har vi i dag? Hvilke holdninger vil vi overføre til dagens unge og kommende generasjoner? Vi lever i ei tid der det snakkes mer og mer åpent om kropp, kjønn og seksualitet. Jeg opplever at det snakkes mer og mer åpent om disse temaene også i Sápmi. Vi har imidlertid noen utfordringer som gjør samtalen vanskelig, og flere av dem er komplekse fordi de også har positive og viktige sider. Slekta sterke betydning. Små lokalsamfunn. Et språk som beskriver naturen med de mest nyanserte termer, men som er fattig når det kommer til beskrivelse av seksualitet. Forståelsen av den sterke samiske kvinnen. Machokulturen i reindrifta. Religion. Mangelfull kunnskap; i storsamfunnet om samer, i det samiske samfunnet om mangfold. Trusler om ganding. Å overleve som urfolk har for den samiske befolkningen ofte dreid seg om kollektive innsatser for synlige og konkrete saker som landområder, vannområder, næringer og språk. Det har ikke vært tid eller krefter til fokus på individuelle og mellommenneskelige forhold.

Kunsten kan være et redskap for å starte denne samtalen. Kunstnerne som er med på utstillinga, nærmer seg kropp, kjønn og seksualitet på ulike måter og gjennom ulike medier. Vi ønsker å vise både humor og alvor. Utstillinga inneholder lyd, video, tegning, collage, fotografi, tekst, installasjon, duodji, skulptur, grafikk og ord. Både nye og eksisterende verk av samiske kunstnere. Utstillingas tittel, *Jaskatvuođa manjá – Etter stillheten*, er lånt fra Mari Boine og tittelen på hennes første plate, som kom i 1985. Takk for at du ikke var stille, Mari.

Jeg vil at min lille gutt på 1 år skal vokse opp i et åpent og inkluderende Sápmi.

Nå bryter vi tausheten for godt, dere.

Rámavuol Elle Bigge / Ellen Berit Dalbakk

LET'S FINALLY BREAK THE SILENCE FOR GOOD. Shouldn't we? Sometimes I think that it's that easy. Let's have a fresh beginning and recognise how wonderfully diverse our Sápmi is! The Sápmi where everyone is equal – people and nature – regardless of body, gender or sexuality.

But it isn't so easy. We can't start fresh. We already have a history, one with profound impacts and consequences. A history of colonization, of internalized racism, of heteropatriarchy, of violence. Each one follows the next. Slowly but surely, harmful structures have been reinforced generation by generation. Cultures of abuse have developed and, at their worst, become normalized in several places across Sápmi.

With this exhibition, we want to contribute to a more open conversation about the body, gender and sexuality – starting from our own culture and history. What attitudes do we hold today? What attitudes will we pass on to today's youth and future generations? We live in a time where there are more and more open conversations around the body, gender and sexuality. I've noticed these topics becoming more and more openly discussed in Sápmi as well. However, there are challenges to having these conversations, many of them complex because these challenges are not black and white – they have their positive values as well as the negative. The strong influence of family. Small communities. A language that describes nature in extreme nuance, but which struggles to describe sexuality. The concept of the strong Sámi woman. The macho culture of reindeer husbandry. Religion. A lack of knowledge and understanding; in wider society about the Sámi, within Sámi society about its diversity. When *noaidevuohta* is used as a threat. For the Sámi people, surviving as Indigenous people has often revolved around collective efforts towards visible and concrete issues such as land, water regions, industry and language. Yet little time and effort has been put toward focusing on our individual interpersonal relationships.

Art can be used as a tool to start this conversation. The artists in this exhibition approach the body, gender and sexuality in a variety of ways using different media. We want to show humour as well as seriousness. The exhibition contains sound, video, drawings, collage, photography, text, installation pieces, duodji, sculpture, graphic design and words, and includes both new and existing works by Sámi artists. The title of the exhibition, *Jaskatvuođa manjá – Breaking the Silence*, has been borrowed from Mari Boine and the title of her first record which came out in 1985. Thank you for not staying silent, Mari.

I want my little one-year-old boy to grow up in an open and inclusive Sápmi.

It's time we break the silence for good.

Jorgaleaddjit / Oversettelse / Translation: Sauli Guttorm (sámegillii) ja Sarah Caufield (English)

Vuosehusa dorjot / Utstillinga er støttet av / The exhibition is supported by:

www.riddu.no

DAVVI ÁLBMOGIID GUOVDDÁŠ
SENTER FOR NORDLIGE FOLK
CENTER OF NORTHERN PEOPLES

www.senterfornordligefolk.no